

Raport końcowy

Diagnoza potrzeb w zakresie usług doradczych i szkoleniowych wraz z planem i harmonogramem doradztwa w projekcie „Spójna Integracja Regionalna Ekonomii Społecznej II”

Opracowali: Piotr Stronkowski, Katarzyna Hermann-Pawłowska

Raport zaakceptowany przez Komitet Sterujący Projektu w dniu 18.01.2021 r.

Warszawa, grudzień 2020

2 WYKAZ SKRÓTÓW

Skrót	Rozwinięcie
ES	Ekonomia społeczna
IP	Instytucja Pośrednicząca RPO
IZ RPO	Instytucja zarządzająca RPO
KM RPO	Komitet Monitorujący RPO
KPRES	Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej
MCPS	Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej
MRPIPS	Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
OSZP	odpowiedzialnie społecznie zamówienia publiczne
OWES	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej
RKRES	Regionalny Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej
ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
RPO	Regionalny Program Operacyjny
RPRES	Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej
SZOOP	Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych w Regionalnym Programie Operacyjnym
UM	Urząd Marszałkowski Samorządu Województwa
US	usługi społeczne
UZP	Urząd Zamówień Publicznych
Wytyczne CT9	Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020)

Spis treści

2	Wykaz skrótów	2
1.	Wprowadzenie	5
2.	Koncepcja badawcza, przebieg diagnozy i założenia metodologiczne	7
2.1	2.1. Cele i zakres diagnozy	7
2.2.	Metodologia diagnozy	8
2.2.1.	Poziom regionalny	8
2.2.2.	Poziom krajowy	10
3.	Kontekst	11
2.2	Kondycja sektora ekonomii społecznej	11
2.3	Projekty koordynacyjne ROPS	17
4.	Identyfikacja potrzeb odbiorców wsparcia	19
4.1.	potrzeby województw	19
4.1.1.	Potrzeby w zakresie transpozycji KPRES na poziom regionalny	22
4.1.2.	Potrzeby w zakresie koordynacji ekonomii społecznej w województwie	23
4.1.3.	Potrzeby w zakresie monitorowania i aktualizowania regionalnych programów i strategii	28
2.3.1	Potrzeby w zakresie monitorowania i ewaluacji regionalnych programów i strategii	31
4.2.	Potrzeby w zakresie ogólnych zagadnień dotyczących ekonomii społecznej, sposobów jej wykorzystania i włączania do nurtów polityki publicznych na poziomie krajowym – rzecznictwo	32
4.3.	Potrzeby związane z Pandemią COVID-19	33
4.4.	Potrzeby związane z koordynacją polityki społecznej	33
4.4.1.	Diagnozowanie potrzeb mieszkańców	33
4.4.2.	Planowanie strategiczne	35
4.4.3.	Działania na rzecz instytucji lokalnych	36
5.	Załączniki	39
5.1.	Załącznik 1 – Plany i harmonogramy działań szkoleniowych i doradczych	39
5.1.1.	Województwo dolnośląskie	39
5.1.2.	Województwo kujawsko – pomorskie	44
5.1.3.	Województwo lubelskie	64
5.1.4.	Województwo lubuskie	77
5.1.5.	Województwo łódzkie	81
5.1.6.	Województwo małopolskie	87

5.1.7.	Województwo mazowieckie	90
5.1.8.	Województwo opolskie	96
5.1.9.	Województwo podkarpackie	100
o	Rzecznictwo (zgłaszane przez OWES, IP, ROPS)	103
5.1.10.	Województwo podlaskie	105
5.1.11.	Województwo pomorskie	114
5.1.12.	Województwo śląskie	121
5.1.13.	Województwo świętokrzyskie	124
5.1.14.	Województwo warmińsko-mazurskie	136
5.1.15.	Województwo wielkopolskie	142
5.1.16.	Województwo zachodniopomorskie	150
5.2.	Załącznik 2 – Obszary doskonalenia	170
5.2.1.	Województwo dolnośląskie	170
5.2.2.	Województwo kujawsko – pomorskie	172
5.2.3.	Województwo lubelskie	175
5.2.4.	Województwo lubuskie	180
5.2.5.	Województwo łódzkie	184
5.2.6.	Województwo małopolskie	190
5.2.7.	Województwo mazowieckie	195
5.2.8.	Województwo opolskie	201
5.2.9.	Województwo podkarpackie	203
5.2.10.	Województwo podlaskie	206
5.2.11.	Województwo pomorskie	209
5.2.12.	Województwo śląskie	217
5.2.13.	Województwo świętokrzyskie	219
5.2.14.	Województwo warmińsko-mazurskie	221
5.2.15.	Województwo wielkopolskie	224
5.2.16.	Województwo zachodniopomorskie	227

1. WPROWADZENIE

Niniejszy raport podsumowuje **wyniki zadania I w zakresie „Diagnozy potrzeb doradczych”**. Zadanie realizowane jest w ramach projektu „Spójna Integracja Regionalna Ekonomii Społecznej II”. Projekt jest kontynuacją projektu realizowanego w latach 2017-2020, finansowanego ze środków EFS w ramach Działania 2.9 *Rozwój Ekonomii Społecznej* Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój. Projekt wdrażany jest przez Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych (lider projektu), Fundację Idea Rozwoju i Stowarzyszenie Trenerów Organizacji Pozarządowych.

Celem projektu jest: budowanie i wzmacnianie kompleksowości oraz trwałości systemu wsparcia ekonomii społecznej w 16 regionach i na poziomie ponadregionalnym, poprzez działania doradcze i rzecznicze dotyczące spójności polityk publicznych w wymiarze ogólnopolskim i regionalnym w zakresie ekonomii społecznej.

Cel ten będzie osiąganym poprzez trzy główne działania:

- diagnozę potrzeb doradczych i szkoleniowych,
- działania doradcze i szkoleniowe, prowadzone na poziomie regionalnym i ogólnopolskim,
- działania rzecznicze, również prowadzone na poziomie regionalnym i ogólnopolskim.

Projekt jest skierowany do trzech grup odbiorców:

- Pracownicy samorządu terytorialnego na poziomie wojewódzkim:
 - Pracownicy ROPS, w tym:
 - Dyrekcja ROPS
 - Pracownicy komórek odpowiedzialnych za koordynację ES w regionie,
 - Pracownicy innych komórek ROPS, w tym szczególnie odpowiedzialni za kwestie usług społecznych lub komórki odpowiadające za takie obszary jak: polityka senioralna, wsparcie rodziny i pieczy zastępczej, wsparcie osób z niepełnosprawnościami, aktywna integracja itd.
 - Pracownicy komórek urzędów marszałkowskich, odpowiedzialnych za planowanie strategiczne, w tym w zakresie rozwoju i finansowania ES (m.in. działy planowania strategicznego, rozwoju regionalnego, IZ/IP RPO).
- Członkowie Regionalnych Komitetów Rozwoju Ekonomii Społecznej i innych ciał opiniotwórczo-doradczych w regionie (np.: wojewódzkie rady działalności pożytku publicznego, komitety monitorujące RPO itd.).
- Kadra akredytowanych OWES – głównie w zakresie rzecznictwa, w zakresie udziału w systemie koordynacji ES w regionie, współpracy z ROPS itd.

Aby wsparcie prowadzone było w sposób odpowiadający potrzebom instytucji i ich pracowników, w projekcie zakłada się przeprowadzenie diagnozy potrzeb doradczych i szkoleniowych dwa razy: na początku projektu oraz w pierwszym kwartale 2022 r. Dlatego też plan potrzeb doradczych, który powstał w ramach diagnozy obejmuje okres **do końca I kwartału 2022 r.**

Niniejszy raport prezentuje wyniki diagnozy przeprowadzonej **przez pierwsze trzy miesiące realizacji projektu (poł. września – poł. grudnia 2020)**. Została ona zaplanowana jako badanie jakościowe

realizowane przez Fundację Idea Rozwoju. Dla podniesienia efektywności dalszych działań projektowych diagnoza i jej aktualizacja były realizowane w ścisłej współpracy z odbiorcami wsparcia oraz osobami, które będą odpowiadać za realizację wsparcia (konsultantami regionalnymi). Podstawowym celem Zadania I było **zdiagnozowanie potrzeb** kluczowych aktorów w obszarze koordynacji ekonomii społecznej i szerzej polityki społecznej. Ma to szczególne znaczenie w kontekście przygotowań do nowej perspektywy finansowej, w której rozważa się m. in. wzmocnienie funkcji koordynującej ROPS w odniesieniu do całej polityki społecznej w regionie. W efekcie realizacji diagnozy przygotowane zostały **plany i harmonogramy** działań doradczych i szkoleniowych w województwach, które znajdują się w załączniku do raportu z diagnozy.

2. KONCEPCJA BADAWCZA, PRZEBIEG DIAGNOZY I ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE

2.1 2.1. CELE I ZAKRES DIAGNOZY

Celem diagnozy była przede wszystkim identyfikacja zapotrzebowania uczestników projektu na wsparcie doradcze i szkoleniowe. Celem badania była też identyfikacja i analizie oczekiwań dotyczących jakości doradztwa i szkoleń SIRES II, w tym szczególnie jakości pracy konsultantów regionalnych i doradców tematycznych, którzy na co dzień współpracują z regionami.

Diagnoza realizowana była równolegle na poziomie krajowym i na poziomie regionalnym. Podczas gdy na poziomie regionalnym służyła identyfikacji potrzeb odbiorców wsparcia w regionach, na poziomie krajowym miała na celu pozyskanie wiedzy o oczekiwaniach wobec projektu ze szczebla krajowego (MRPiPS, KKRES), a także o kontekście, w jakim realizowany będzie projekt, w tym o innych ogólnopolskich projektach dotyczących ekonomii społecznej.

Diagnoza obejmowała swoim zakresem takie kwestie jak:

- **Koordinacja polityki rozwoju ekonomii społecznej na poziomie województwa.** Zakres diagnozy był tu bezpośrednio związany z zakresem zadań koordynacyjnych ROPS w zakresie polityki rozwoju ekonomii społecznej wynikających z Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES) oraz Wytycznych CT 9¹. Zgodnie z koncepcją przyjętą w tej publikacji pt.: *Koordinacja ekonomii społecznej w regionie – przewodnik; Rekomendacje w zakresie projektów koordynacyjnych ROPS*², diagnoza dotyczyła zadań koordynacyjnych ROPS obejmujących: podstawowe zadania koordynacyjne (planowanie, realizacja, monitorowanie i ocena polityki rozwoju ES w regionie oraz rzecznictwo w tym zakresie), działania animacyjne (skierowane do JST i nastawione na sieciowanie z instytucjami i otoczeniem oraz powiązanie ES z sektorami edukacji, nauki i szkolnictwa wyższego, biznesu i działania wspierające skierowane do PES (sieciowanie i poprawa widoczności PES).
- **Koordinacja polityki społecznej na poziomie województwa.** W związku z rozważanym wariantem dot. realizacji przez ROPS funkcji koordynacyjnej dla obszaru polityki społecznej jednym z elementów diagnozy była analiza potrzeb w tym obszarze. Ze względu na brak gotowej koncepcji projektów koordynacyjnych diagnoza miała charakter eksploracyjny: jej zadaniem było rozpoznanie, jakie zadania związane z koordynacją dotychczas realizuje ROPS i jakie na tym etapie identyfikuje potrzeby wsparcia. Diagnoza obejmowała takie obszary jak: diagnozowanie potrzeb mieszkańców, planowanie strategiczne sposobów zaspokajania potrzeb mieszkańców, stwarzanie warunków dla realizacji wsparcia, czuwanie nad jakością i dostępnością wsparcia, wspieranie instytucji działających na rzecz mieszkańców, wspieranie współpracy instytucji i komplementarności udzielanego wsparcia.

¹ Ministerstwo Funduszy i Polityki Rozwoju (2019), Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020.

<https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/dokumenty/projekt-wytycznych-w-zakresie-realizacji-przedsiwziec-w-obszarze-wlaczania-spolecznego-i-zwalczania-ubostwa-z-wykorzystaniem-srodkow-efs-i-efrr-na-lata-2014-2020/>

² https://sires.ekonomiaspoleczna.pl/data/files/pliki/koordynacja_ES_w_regionie.pdf

- **Potrzeby wynikające z działań na poziomie krajowym.** Ponieważ duża część doradztwa jest niezależna od dynamiki projektu SIRES II i wynika z sytuacji na poziomie krajowym lub regionalnym planowane na podstawie diagnozy doradztwo miało z założenia uwzględniać procesy toczące się na poziomie krajowym i regionalnym tj. uchwalenie Ustawy i ekonomii społecznej i solidarnej i powiązane z tym aktualizację KPRES, przygotowanie do nowej perspektywy finansowej, przygotowanie regionalnego programu deinstytucjonalizacji usług społecznych.
- **Wybór jednego – dwóch obszarów do doskonalenia** – w projekcie SIRES II założono większą koncentrację na kwestii długofalowego rozwoju i doskonalenia, wzmacniania instytucji. Zaplanowane w wyniku diagnozy procesy doskonalenia/wzmocnienia składają się z następujących elementów: diagnoza potrzeb / analiza procesu, wypracowanie rozwiązań / narzędzi służących usprawnieniu danego obszaru problemowego, wdrożenie nowych rozwiązań do praktyki ROPS, ocena efektów i wprowadzenie ewentualnych korekt, podjęcie decyzji o włączeniu nowych rozwiązań do praktyki instytucji.
- Wzmacnianie kompetencji dyrekcji i kadry zarządzającej ROPS - w trakcie diagnozy badacze uwzględniali również potrzeby rozwojowe dyrekcji ROPS, gdyż potencjał i kompetencje kadry zarządzającej mają duży wpływ na funkcjonowanie całej instytucji.
- Rozwijanie kompetencji, a nie zastępowanie - większy nacisk położony na rozwijanie kompetencji niezbędnych do samodzielnej realizacji zadań przez odbiorców wsparcia. W praktyce oznacza to, że diagnozując potrzeby doradcze i szkoleniowe od samego początku zwracano szczególną uwagę na **potrzeby kompetencyjne**.

2.2. METODOLOGIA DIAGNOZY

2.2.1. POZIOM REGIONALNY

Zastosowane metody badawcze obejmowały:

- analizę dokumentów,
- wywiady wstępne z konsultantami regionalnymi,
- wywiady indywidualne,
- konsultacje robocze,
- panel podsumowujący.

Analiza dokumentów objęła poniższe dokumenty:

- dokumenty krajowe, mające istotny wpływ na realizację polityki rozwoju ekonomii społecznej w województwie:
 - Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do roku 2023,
 - Wytoczne CT 9,
 - Koordynacja ekonomii społecznej w regionie – przewodnik; Rekomendacje w zakresie projektów koordynacyjnych ROPS
 - ES a EFS w nowej perspektywie
 - Raporty z doradztwa SIRES za lata 2017-2019
 - Raporty krajowe z diagnozy potrzeb doradczych SIRES I
 - Publikacje i opracowania dostępne na stronie SIRES:
https://sires.ekonomiaspoleczna.pl/1_8_raporty-analzy-i-opracowania.html

- Dokumenty regionalne
 - Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej,
 - Regionalna Strategia Rozwoju Województwa,
 - Raporty z badań, monitoringu i ewaluacji dotyczących ekonomii społecznej, prowadzonych na poziomie regionalnym,
 - Dostępne informacje o projekcie koordynacyjnym ROPS i projektach OWES,
 - Regionalne raporty z diagnoz potrzeb doradczych i szkoleniowych dla SIRESI,
 - Dokumenty organizacyjne ROPS (statut, opis i schemat struktury organizacyjnej),
 - Regionalne programy dotyczące seniorów, osób z niepełnosprawnościami, wsparcia rodziny, polityki społecznej,
 - Badania, ewaluacje, raporty z monitoringu dotyczące tych obszarów.

Badacze, na podstawie dokumentów, byli zobowiązani do przygotowania wkładu do raportu regionalnego dotyczącego:

- analizy struktury organizacyjnej ROPS (wraz ze schematem organizacyjnym),
- zebrania podstawowych informacji o projektach: koordynacyjnych ROPS i projektach OWES,
- identyfikacji kluczowych wyzwań i potrzeb rozwojowych województwa w obszarze ekonomii społecznej i polityki społecznej.

Wywiady wstępne z konsultantami regionalnymi służyły pogłębieniu wiedzy badaczy o sytuacji w regionie, dotychczasowym wsparciu (zakresie i osiągniętych efektach), pojawiających się problemach, a także pozyskaniu opinii konsultantów na temat potrzeb ROPS i innych aktorów w SIRESI II.

Wywiady indywidualne służyły przede wszystkim pozyskaniu opinii kluczowych aktorów na temat priorytetów stojących przed ROPS i pozostałymi instytucjami i związanymi z nimi potrzebami doradczymi i szkoleniowymi. Wywiady były prowadzone on-line, możliwe były też prowadzenie diady lub triady, szczególnie jeśli życzyli sobie tego pracownicy badanych instytucji. Dobór respondentów do wywiadów miał charakter celowy.

W każdym z regionów przeprowadzono około 8 wywiadów. Wywiady przeprowadzane były z następującymi kategoriami osób:

- 1 wywiad: dyrekcja ROPS,
- 3 wywiady: kadra zarządzająca ROPS: osoby kierujące komórką zajmującą się ekonomią społeczną i co najmniej jeszcze jedną komórką organizacyjną (np. zajmującą się kwestią usług społecznych, wsparciem dla seniorów, osób z niepełnosprawnością, wsparciem rodziny i pieczy zastępczej, prowadzeniem badań),
- 1 wywiad: przedstawiciel IZ / IP,
- 1-2 wywiady: przedstawiciele OWES,
- 1-2 wywiady: przedstawiciele RKRES, inni niż OWES (np. przedstawiciele PES lub PS, ewentualnie przedstawiciele JST lub innych środowisk).

Badacz, na podstawie analizy zebranego materiału, sformułował wnioski z badania oraz wstępne propozycje dla planu doradztwa. Materiał ten został omówiony i uzgodniony z konsultantem regionalnym oraz z ROPS, w szczególności z dyrekcją ROPS.

Panel podsumowujący służył syntetycznemu omówieniu wniosków z diagnozy oraz ustaleniu planu i harmonogramu doradztwa. Panel miał na celu priorytetyzację obszarów wsparcia, ocenę realności i wykonalności planu i harmonogramu doradztwa. W trakcie panelu dokonywano również ostatecznego wyboru obszaru do doskonalenia i ustalono ramowy harmonogram działań w ramach tego obszaru, a także oczekiwane rezultaty. Do udziału w panelu byli zaproszeni przede wszystkim kluczowi pracownicy ROPS (w tym również dyrekcja). Panele były prowadzone on-line.

2.2.2. POZIOM KRAJOWY

Zastosowane metody badawcze obejmowały:

- analizę dokumentów,
- wywiady indywidualne.

Analiza dokumentów koncentrowała się będzie na:

- dokumentach krajowych (np. KRPEŚ, sprawozdania z KPRES, dokumenty dotyczące programowania nowej perspektywy finansowej itd.),
- dostępnych informacjach o projektów realizowanych równoległe z SIREŚ na poziomie krajowym w obszarze ekonomii społecznej, usług społecznych, innowacji społecznych.

Dodatkowo przeprowadzono rozmowy z pracownikami MRPiPS, przede wszystkim Departamentu Ekonomii Społecznej i Solidarnej.

3. KONTEKST

2.2 KONDYCJA SEKTORA EKONOMII SPOŁECZNEJ

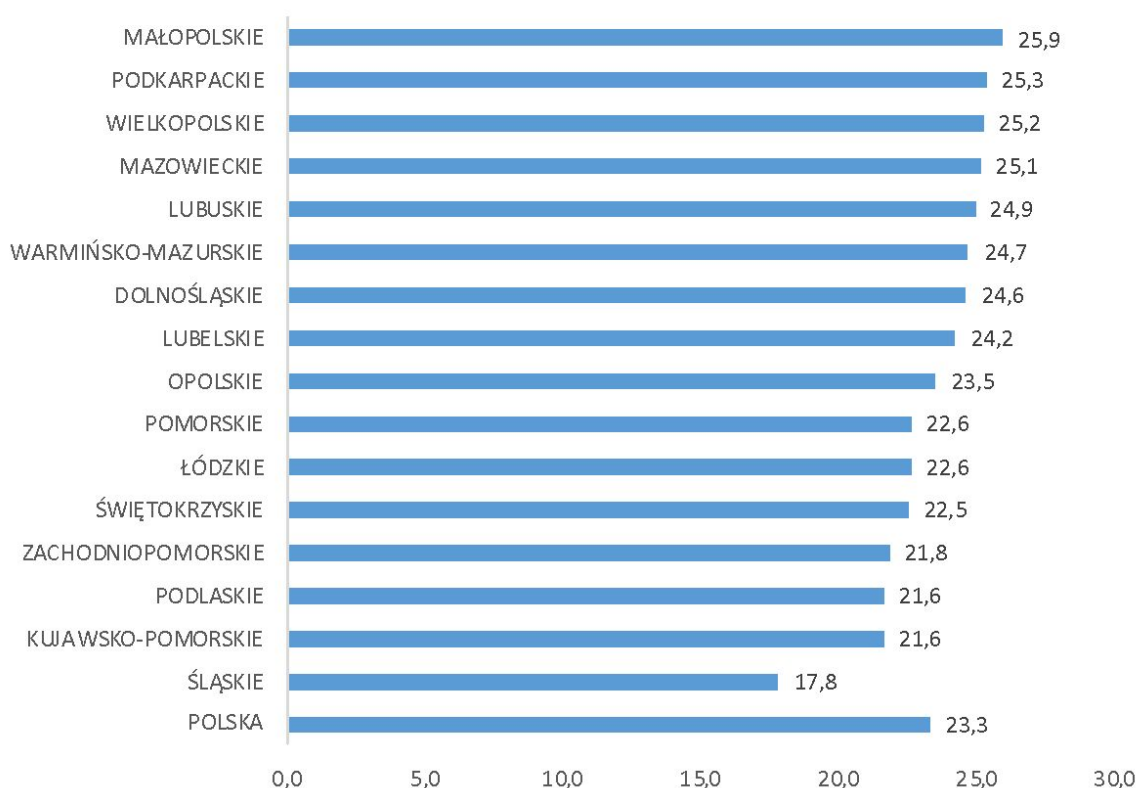
Kondycję sektora ekonomii społecznej trudno jest jednoznacznie zmierzyć. Pomocne mogą być w tym wyniki badań i analiz, prowadzonych przez Główny Urząd Statystyczny, w porozumieniu z Ministerstwem Rodziny i Polityki Społecznej.

Informacje z GUS niestety spływają z pewnym opóźnieniem. Z drugiej jednak strony sytuacja sektora ekonomii społecznej nie zmienia się na tyle szybko, aby miało to większe znaczenie.

Według danych GUS w 2018 r. było w Polsce 89,7 tys. aktywnych podmiotów ekonomii społecznej. W tej grupie najliczniejsze były stowarzyszenia i podobne organizacje. Stanowiły 77% wszystkich podmiotów. Inne typy podmiotów to fundacje (16%), społeczne podmioty wyznaniowe (2%), samorząd gospodarczy (2%) i spółdzielnie (1,8%).

Analizując liczbę podmiotów w podziale na województwa należy uwzględnić wielkość poszczególnych województw. Dlatego bardziej miarodajne jest operowanie wskaźnikiem liczby PES na 10 tys. mieszkańców.

Wykres 1. Liczba aktywnych podmiotów ekonomii społecznej na 10 tys. mieszkańców, 2018 r.

Źródło: GUS

Na podstawie powyższego wykresu widać, że najwięcej podmiotów jest w województwach: małopolskim, podkarpackim, wielkopolskim. Natomiast zdecydowanie najmniej PES jest w

województwie śląskim. Inne województwa, w których jest mało PES to: kujawsko-pomorskie, podlaskie, zachodniopomorskie.

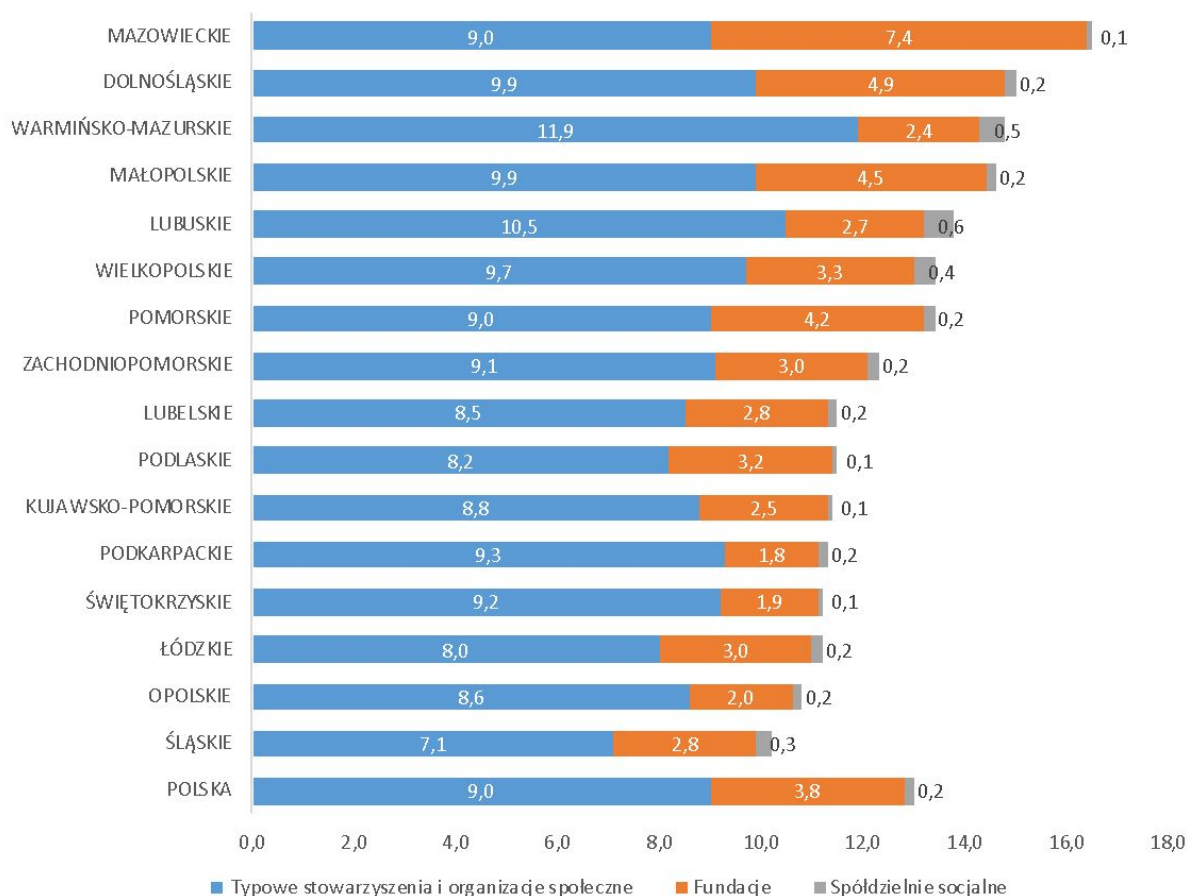
Oczywiście ogólna liczba PES to tylko część historii. Równie interesująca jest liczba tych podmiotów w podziale na różne typy podmiotów. Dla ułatwienia analizy skoncentrowano się na trzech zasadniczych – z punktu widzenia rozwoju ES - typach podmiotów: typowych stowarzyszeniach, fundacjach i spółdzielniach socjalnych. Zestawienie danych w podziale na województwa, na 10 tys. ludności, zaprezentowano na poniższym wykresie. Liderem jest województwo mazowieckie, ale wynika to przede wszystkim z dużej liczby fundacji, szczególnie o charakterze ogólnopolskim.

Dla stowarzyszeń liderami są: warmińsko-mazurskie, lubuskie, małopolskie. Zaś najłabsza sytuacja jest w: śląskim, łódzkim i podlaskim.

Dla Fundacji liderami są: mazowieckie, dolnośląskie, małopolskie. Zaś najłabsza sytuacja jest w: podkarpackim, świętokrzyskim i opolskim.

Dla spółdzielni socjalnych liderami są: lubuskie, warmińsko-mazurskie, wielkopolskie. Zaś najłabsza sytuacja jest w: mazowieckim, podlaskim, kujawsko-pomorskim, świętokrzyskim.

Wykres 2. Liczba PES wg formy prawnej na 10 tys. mieszkańców, 2018 r.

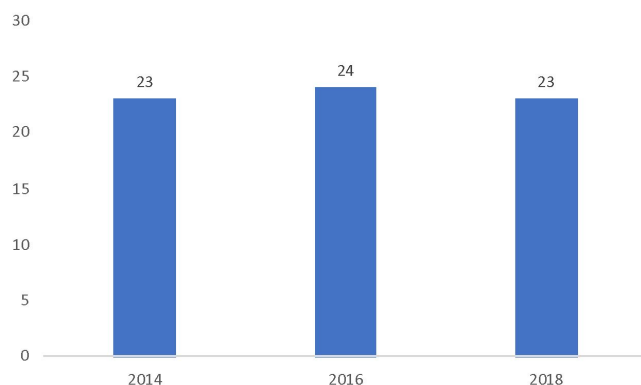

Źródło: GUS

Dane te pokazują, że w sektorze dominują przede wszystkim organizacje pozarządowe, spółdzielnie socjalne są mniej istotne, choć stanowią one istotną część populacji przedsiębiorstw społecznych.

Dane na temat liczby PES są publikowane dopiero od 2018 r. Aby analizować dynamikę w czasie, można odwołać się do danych na temat liczby aktywnych organizacji pozarządowych. Zbiór ten nie zawiera spółdzielni i jednostek reintegracyjnych prowadzonych przez samorząd, różnice są więc niewielkie. Według danych GUS między 2014 a 2018 r. liczba aktywnych organizacji i stowarzyszeń nie uległa istotnym zmianom.

Wykres 3. Liczba aktywnych organizacji i stowarzyszeń, zaliczanych do sektora non-profit, na 10 tys. ludności

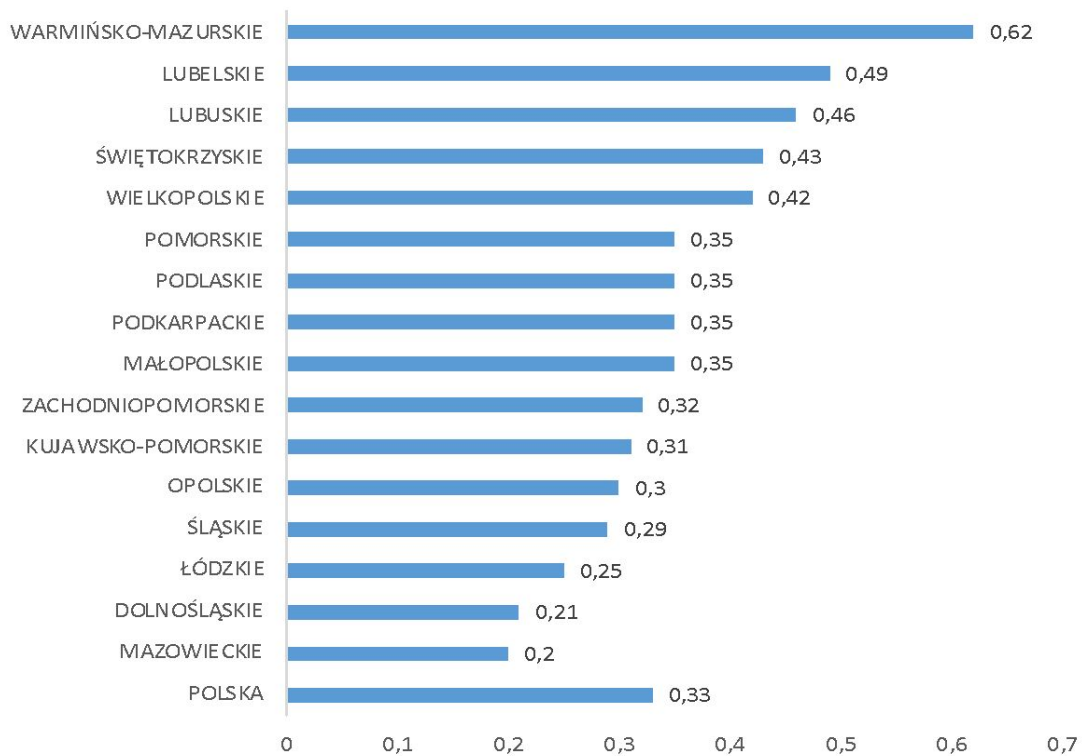

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Specyficzną formą podmiotów ekonomii społecznej są jednostki reintegracyjne. W 2018 r. działało ich 1266, czyli 0,33 na 10 tys. ludności. W grupie tej 57% stanowiły WTZ, 19% KIS, 15% CIS i 9% ZAZ.

Liczba jednostek reintegracyjnych, w przeliczeniu na 10 tys. ludności, jest silnie zróżnicowana pomiędzy regionami. Różnica między skrajnymi regionami jest trzykrotna. Najwięcej jednostek reintegracyjnych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców jest w województwie warmińsko-mazurskim. Najmniej: w mazowieckim, dolnośląskim, łódzkim.

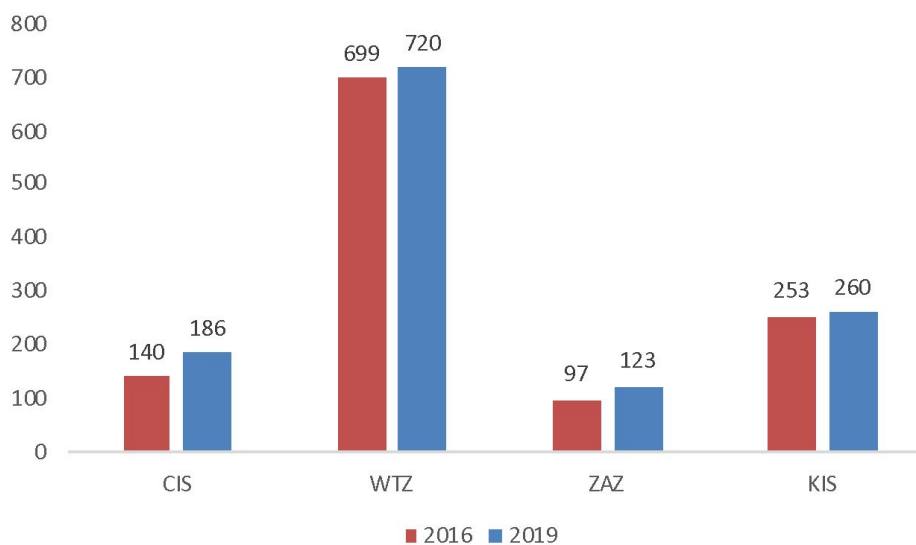
Wykres 4. Liczba aktywnych jednostek reintegracyjnych na 10 tys. ludności; 2018 r.

Źródło: GUS

Liczba aktywnych jednostek reintegracyjnych stopniowo, ale powoli wzrasta. Pomiędzy rokiem 2016 a 2019 ich liczba wzrosła o 8,4%. Najbardziej wzrosła liczba CIS (33%) i ZAZ (27%). Liczby WTZ i KIS wzrosły o ok. 3%.

Wykres 5. Liczba aktywnych jednostek reintegracyjnych w latach 2016 i 2019

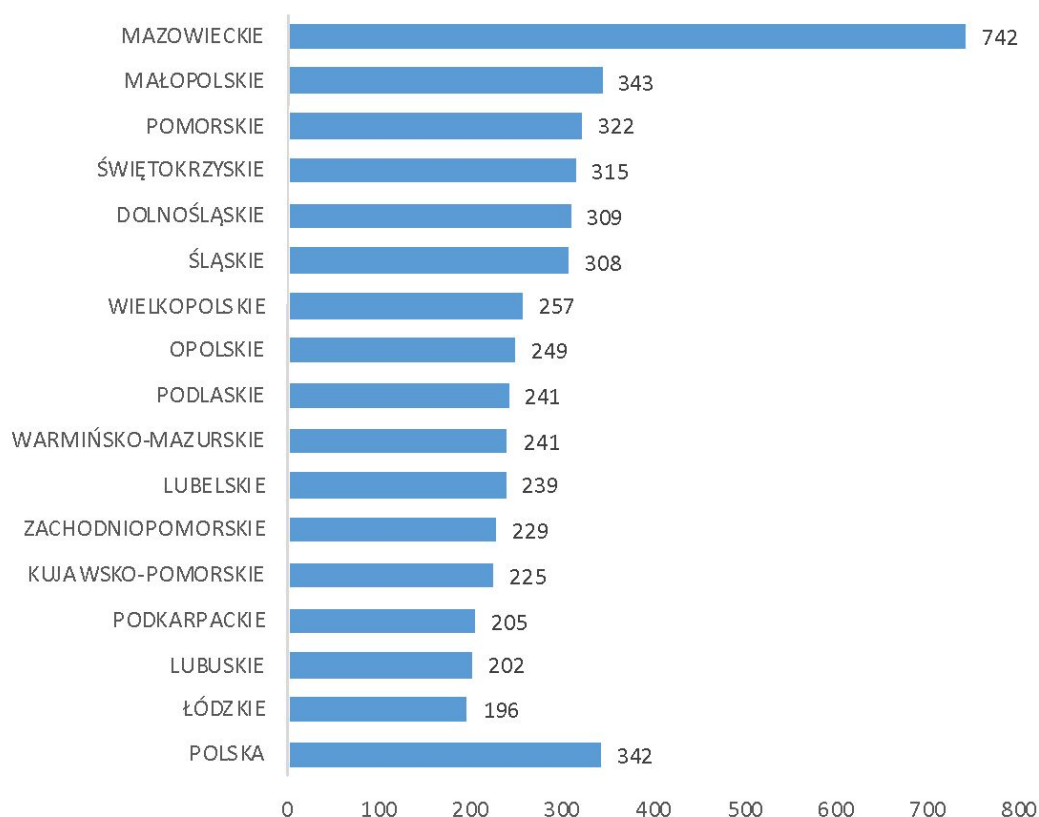

Źródło: GUS

O potencjale sektora ekonomii społecznej świadczy również sytuacja finansowa podmiotów ekonomii społecznej. W 2017 r. średnie przychody podmiotów ekonomii społecznej wynosiły 342,4 tys. zł. Były one silnie zróżnicowane ze względu na formę prawną i region. Najniższe były przychody stowarzyszeń (średnio 194 tys.), samorządu gospodarczego (317 tys.). największe były przychody spółdzielni (2,9 mln zł), społecznych podmiotów wyznaniowych (1,6 mln) oraz fundacji (696 tys. zł.).

W układzie regionalnym największe przychody osiągały PES z województwa mazowieckiego. Wynika to jednak z zarejestrowania w Warszawie wielu organizacji ogólnopolskich, które osiągają wyższe przychody. Inne województwa, w których PES osiągały stosunkowo wysokie przychody to: małopolskie, pomorskie, świętokrzyskie. Najniższe średnie przychody osiągały PES w łódzkim, lubuskim i podkarpackim.

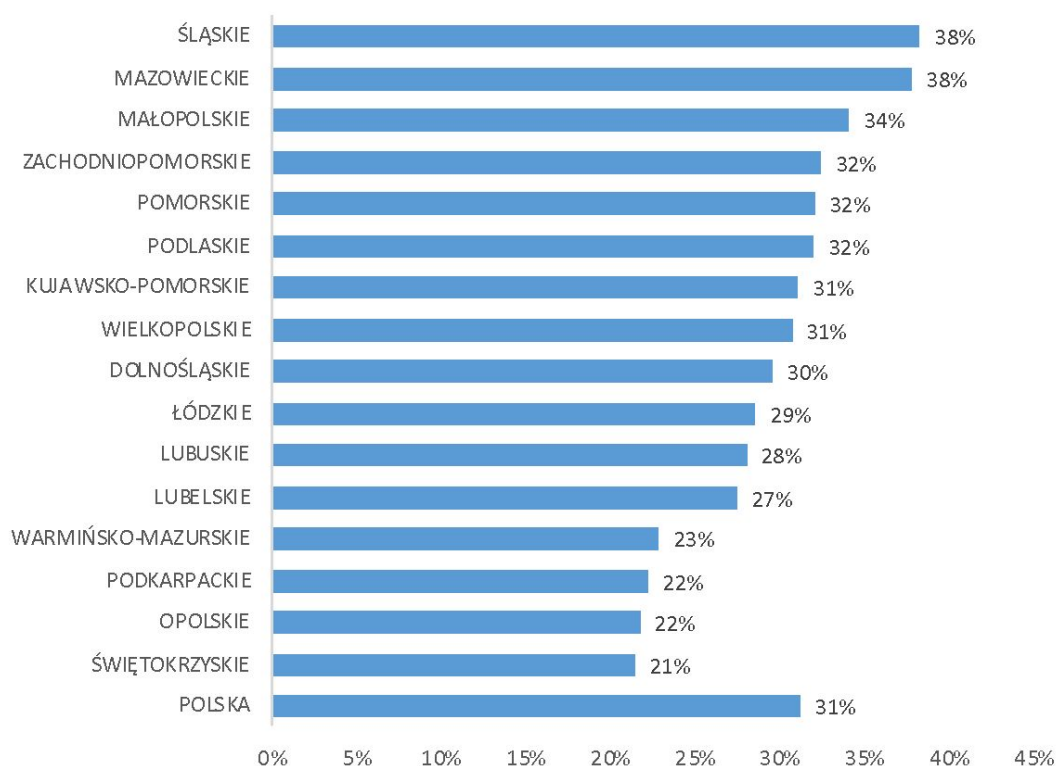
Wykres 6. Średnie roczne przychody podmiotów ekonomii społecznej w 2017 r. (w tys. zł).

Źródło: GUS

Z punktu widzenia ekonomii społecznej i celów KPRES istotny jest poziom ekonomizacji podmiotów ekonomii społecznej. Jest on mierzony odsetkiem przychodów uzyskiwanych z działalności gospodarczej i odpłatnej pomocy publicznej. Według danych GUS, w 2018 r. tego typu działalność prowadziło 31% aktywnych PES. Przy czym odsetek ten był silnie zróżnicowany regionalnie. W województwach śląskim i mazowieckim 38% aktywnych PES prowadziło tego typu działalność. Najmniejszy był udział PES prowadzących tego typu działalność w województwach: świętokrzyskim (21%) i opolskim (22%).

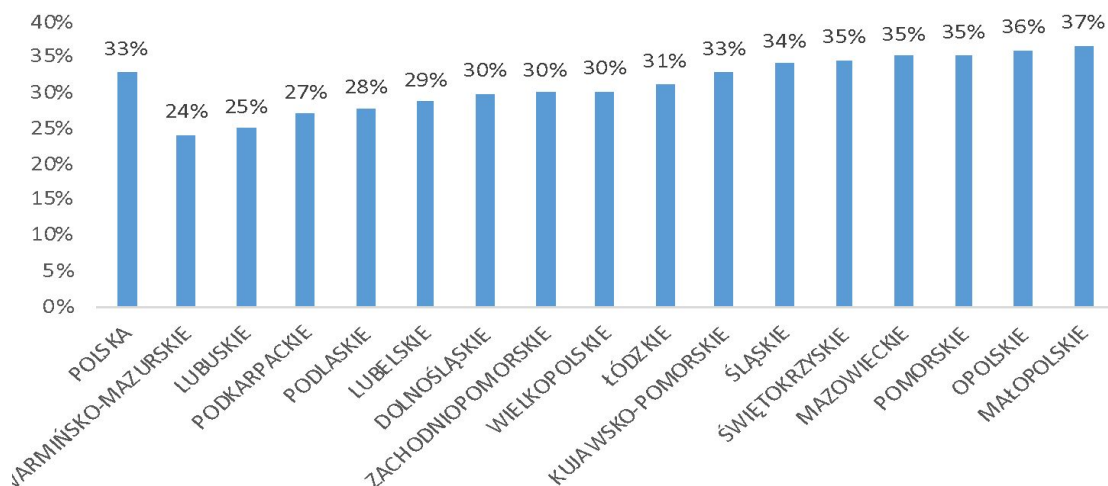
Wykres 7. Odsetek aktywnych PES, prowadzących działalność gospodarczą lub odpłatną działalność pożytku publicznego, 2018 r.

Źródło: GUS

Obok odsetka PES, prowadzących działalność gospodarczą lub odpłatną działalność pożytku publicznego, drugą miarą ekonomizacji PES jest średni procent przychodów, uzyskiwanych z działalności o charakterze rynkowym. Ten wskaźnik jest liczony jednak dla organizacji pozarządowych, a nie dla PES. W 2018 r. 33% przychodów pochodziło z działalności o charakterze rynkowym. Odsetek ten jest zbliżony w poszczególnych województwach i waha się od 24% w województwie warmińsko-mazurskim do 37% w małopolskim.

Wykres 8. Odsetek przychodów organizacji pozarządowych pochodzących z działalności o charakterze rynkowym; 2018

Źródło: GUS

2.3 PROJEKTY KOORDYNACYJNE ROPS

We wszystkich regionach koordynacja ekonomii społecznej finansowana jest przede wszystkim ze środków EFS, w projektach koordynacyjnych ROPS. Zgodnie z przyjętymi założeniami dla obecnej perspektywy, projekty koordynacyjne ROPS mają jednakowy budżet, niezależnie od wielkości regionu, jego aktywności i potrzeb.

W momencie badania realizowanych było 16 regionalnych projektów koordynacyjnych ROPS. Większość z tych projektów kończy się w 2022 lub 2023 r. Tylko 5 kończy się w szybciej, z tego dwa wraz z końcem 2020 r. (województwa: śląskie, warmińsko-mazurskie), a trzy w 2021 (lubelskie, małopolskie, podlaskie).

Tabela 1. Informacja na temat projektów koordynacyjnych ROPS

Tytuł projektu	Beneficjent	Planowana data zakończenia
Dolnośląska Ekonomia Społeczna	WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE	2022-12-31
Koordynacja rozwoju ekonomii społecznej w województwie kujawsko-pomorskim	WOJEWÓDZTWO KUJAWSKO-POMORSKIE	2023-06-30
EFEKT SYNERGII – koordynacja lubuskiej ekonomii społecznej	REGIONALNY OŚRODEK POLITYKI SPOŁECZNEJ W ZIELONEJ GÓRZE	2022-07-31
Koordynacja i rozwój ekonomii społecznej w województwie łódzkim.	WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE/REGIONALNE CENTRUM POLITYKI SPOŁECZNEJ W ŁODZI	2023-06-30
Ekonomia społeczna - drogowskaz rozwoju społecznego	REGIONALNY OŚRODEK POLITYKI SPOŁECZNEJ W LUBLINIE	2021-03-31
Koordynacja ekonomii społecznej na Mazowszu	SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO/MAZOWIECKIE CENTRUM POLITYKI SPOŁECZNEJ	2022-12-31
Małopolski Ośrodek Koordynacji Ekonomii Społecznej - etap II	WOJEWÓDZTWO MAŁOPOLSKIE - REGIONALNY OŚRODEK POLITYKI SPOŁECZNEJ W KRAKOWIE	2021-05-31
Wsparcie dla opolskiego modelu promocji, upowszechniania oraz rozwoju sektora ekonomii społecznej	REGIONALNY OŚRODEK POLITYKI SPOŁECZNEJ W OPOLU	2023-06-30
Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie	WOJEWÓDZTWO PODLASKIE/REGIONALNY OŚRODEK POLITYKI SPOŁECZNEJ W BIAŁYMSTOKU	2021-12-31
Koordynacja sektora ekonomii społecznej w województwie podkarpackim w latach 2020-2022	REGIONALNY OŚRODEK POLITYKI SPOŁECZNEJ W RZESZOWIE	2022-12-31

Pomorski system przedsiębiorczości społecznej: koordynacja rozwoju ekonomii społecznej w województwie pomorskim na lata 2019-2022	SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO	2022-12-31
Współpraca się opłaca - koordynacja sektora ekonomii społecznej w województwie śląskim	WOJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE	2020-12-31
Świętokrzyska Ekonomia Społeczna	WOJEWÓDZTWO ŚWIĘTOKRZYSKIE/REGIONALNY OŚRODEK POLITYKI SPOŁECZNEJ URZĘDU MARSZAŁKOWSKIEGO WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO	2022-12-31
"Ekonomia społeczna na Warmii i Mazurach"	SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO	2020-12-31
Koordynacja rozwoju ekonomii społecznej w województwie wielkopolskim na lata 2019-2022.	SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO-REGIONALNY OŚRODEK POLITYKI SPOŁECZNEJ W POZNANIU	2023-03-31
Ekonomia społeczna kluczem do sukcesu	WOJEWÓDZTWO ZACHODNIOPOMORSKIE	2022-12-31

4. IDENTYFIKACJA POTRZEB ODBIORCÓW WSPARCIA

W niniejszym rozdziale przedstawiamy kluczowe obszary zidentyfikowanych potrzeb doradczych i szkoleniowych.

4.1. POTRZEBY WOJEWÓDZTW

Zestawienie głównych zidentyfikowanych potrzeb w regionach przedstawia poniższa tabela. Jak widać na zestawieniu obszarami najczęściej identyfikowanymi jako wymagające wsparcia są kwestie usług społecznych i ich deinstytucjonalizacji (wskazane we wszystkich regionach) oraz obszar zarządzania zespołem - budowania zespołu i wzmacniania kompetencji społecznych pracowników ROPS (wskazane w prawie wszystkich regionach). Z drugiej strony, do obszarów najrzadziej wskazywanych w raportach regionalnych jako wymagających wsparcia należą: współpraca w zakresie edukacji, nauki, szkolnictwa wyższego oraz współpraca z biznesem.

Wydaje się, że wynika to z priorytetów regionów na przełomie 2020 i 2021. Na przełomie starej i nowej perspektywy finansowej regionalne instytucje nastawione są przede wszystkim na przygotowanie do nowej perspektywy finansowej 2021-2027 oraz na wzmacnianie funkcji koordynacyjnej ROPS. Dotyczy to również instytucji zarządzających, które w coraz większym stopniu koncentrują się na programowaniu nowej perspektywy.

Szczegółowo obszary wsparcia ROPS przedstawione są w niniejszym zestawieniu omówione zostaną w kolejnych podrozdziałach.

4.1.1. POTRZEBY W ZAKRESIE TRANSPOZYCJI KPRES NA POZIOM REGIONALNY

Zdecydowana większość instytucji regionalnych dąży do zapewnienia spójności podejmowanych działań i opracowywanych dokumentów regionalnych (programów, projektów) z Krajowym Programem Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES). Ułatwia to też panujący dosyć powszechny konsensus na temat tego, w jaki sposób wspierać rozwój ekonomii społecznej.

Poniżej przedstawiono listę kluczowych wyzwań związanych z transpozycją zapisów KPRES na poziom regionalny, w których identyfikowane są potrzeby doradcze i szkoleniowe regionów:

- Współpraca z JST w zakresie społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych i zlecenia zadań publicznych,
- Promocja (poprawa widoczności) ekonomii społecznej,
- Sieciowanie i aktywizacja podmiotów ekonomii społecznej,
- Współpraca z biznesem i światem nauki.

Współpraca z JST jest obszarem, w którym ROPS napotykają na dużo wyzwań. Dotyczą one przede wszystkim upowszechnienia stosowania klauzul społecznych i zlecenia zadań publicznych PES. Pomimo podejmowanych działań nie widać znaczących zmian w tym obszarze. Jako przyczyny tego są wskazywane trudne do zmiany postawy JST, jak i zbyt słaby potencjał PES/PS do realizacji większych zamówień czy wykonywania zadań zleconych. ROPS zwracają uwagę na wyczerpanie dotychczasowych schematów działań, w tym przede wszystkim edukacyjnych. Dotychczas stosowane podejścia w opinii ROPS nie zapewniają oczekiwanej skuteczności i konieczne jest wypracowanie nowych strategii współpracy z JST.

Zgłaszane potrzeby dotyczą wsparcia w przygotowywaniu nowych metod, narzędzi i zasad dotarcia do JST z wiedzą o ES, jak i zwiększania motywacji JST do współpracy z podmiotami ekonomii społecznej. Potrzeby dotyczą również rozwoju kompetencji miękkich pracowników ROPS i OWES w zakresie doboru odpowiednich treści, umiejętności prowadzenia rozmów z JST, wczucia się w potrzeby JST celem zwiększania skuteczności we współpracy z JST. Zwraca się uwagę na potrzebę wymiany doświadczeń pomiędzy regionami dla identyfikacji dobrych praktyk w tym zakresie. Postuluje się, by ROPS i UM zwiększały skalę stosowania społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych, co uwiarygodniałoby działania realizowane przez ROPS i OWES w tym zakresie.

Wydaje się jednak, że pomimo że ROPS na to nie wskazywała, brak jest solidnej analizy tego zagadnienia, połączonej z analizą potrzeb i oczekiwań JST i PES i oceną skuteczności dotychczasowych działań. W projekcie dotyczącym szkoleń dla pracowników JST – społecznie odpowiedzialne terytorium – powstało opracowanie obejmujące częściowo powyższe kwestie, jednak na razie nie jest ono jeszcze dostępne.

Promocja ekonomii społecznej i poprawa widoczności PES/PS w regionach jest obszarem, w którym nie są identyfikowane istotne potrzeby wsparcia dla regionów. Widoczna jest tutaj duża aktywność ROPS, które wprowadzają wiele ciekawych rozwiązań. Niemniej, w niektórych regionach pojawiają się potrzeby związane z wypracowywaniem spójnej koncepcji promocji ekonomii społecznej czy jednolitych standardów komunikacji w mediach społecznościowych. Wynika to z identyfikowanego w niektórych regionach rozproszenia działań informacyjnych i promocyjnych.

Równocześnie regiony zwracają uwagę, że potrzebna jest silniejsza koordynacja działań promocyjnych po stronie instytucji krajowych.

ROPS widzą również potrzebę pozyskiwania inspiracji z innych regionów, pomysłów na efektywne sposoby komunikacji i promocji ze szczególnym uwzględnieniem czasu pandemii.

W **obszarze sieciowania PES** pojawiają się nowe potrzeby. Dotychczasowe działania koncentrowały się na tworzeniu sieci. Aktualnie kluczowe jest określenie koncepcji ich funkcjonowania, w tym przede wszystkim zdefiniowanie celów i sposobów ich osiągnięcia. A także rozwoju kompetencji do skutecznego zarządzania sieciami przez ROPS.

Szczegółowym obszarem, w którym ROPS oczekują wsparcia jest opracowanie ścieżek reintegracyjnych (czyli modelu współpracy PES reintegracyjnych z OPS i PUP).

Ze względu na okres, w którym była realizowana diagnoza pojawiały się również potrzeby dotyczące aktywizacji i poprawy sytuacji PES w czasie pandemii.

W niektórych regionach utrzymują się problemy związane z sieciowaniem PES, wynikające z tego, że podmioty te konkurują zamiast współpracować ze sobą. Stąd potrzebna jest pomoc w wypracowaniu koncepcji wspierania kooperacji PES oraz wdrożeniu mechanizmów zachęcających PES do współpracy z ROPS. W tym przypadku ROPS liczą na dostarczenie wiedzy o rozwiązaniach i dobrych praktykach z innych regionów Polski.

Kwestia współpracy z biznesem i światem nauki jest obszarem rzadko wskazywanym jako obszar wymagający wsparcia. Wynika to zapewne z innych priorytetów większości ROPS oraz tego, że obszar ten bywa traktowany jako temat dla „zaawansowanych” i jako trudny do realizacji. Pomimo podejmowanych prób, efekty dla części ROPS w tym zakresie nie są satysfakcjonujące. Stąd występuje stała potrzeba wsparcia rozwoju koncepcji współpracy z biznesem i roli ROPS w tym procesie. W szczególności dotyczy to wypracowania i wdrożenia rozwiązań ułatwiających kontakty pomiędzy PES/PS a biznesem oraz wskazanie dobrych przykładów współpracy zarówno krajowych jak i międzynarodowych w tym zakresie. Wsparcie dotyczyć też ma ukierunkowania, uporządkowania i usystematyzowania działań podejmowanych przez ROPS w tym obszarze. Zwraca się również uwagę na konieczność rozwoju kompetencji miękkich pracowników ROPS niezbędnych do podejmowania skutecznych kontaktów z przedstawicielami przedsiębiorstw komercyjnych, w tym umiejętności posługiwania się językiem korzyści.

4.1.2. POTRZEBY W ZAKRESIE KOORDYNACJI EKONOMII SPOŁECZNEJ W WOJEWÓDZTWIE

Potrzeby związane z rozwojem funkcji koordynacyjnej w zakresie ekonomii społecznej. dotyczą przede wszystkim takich kwestii jak:

- Programowanie i współpraca z RKRES
- Współpraca ROPS z OWES
- Współpraca ROPS z IZ RPO/IP RPO
- Zarządzanie zespołem – budowanie zespołu i wzmacnianie kompetencji społ. pracowników ROPS

W ramach przeprowadzonej diagnozy zauważono konieczność rozwoju współpracy z wszystkimi kluczowymi interesariuszami ES w regionach – RKRES, IZ/IP/UM oraz OWES.

Współpraca z RKRES i usprawnienie działalności RKRES jest jednym z większych wyzwań koordynacyjnym. W wielu regionach działalność RKRES jest oceniana negatywnie: jako mało skuteczna i niedostatecznie widoczna w regionie. Wskazuje się na problemy związane z zaangażowaniem i aktywnością członków, małą siłą sprawczą w regionalnym układzie instytucjonalnym, a co za tym idzie narastającą frustracją członków Komitetu.

W związku z tym identyfikowane są potrzeby związane z poprawą organizacyjnej sprawności Komitetu oraz jego sprawczości i widoczności. Proponuje się działania nastawione na wypracowanie nowej koncepcji roli i sposobu funkcjonowania RKRE, zaplanowanie i ustalenie celów działania, określenia potencjalnych ról/zadań członków, ułożenie procesów współpracy wewnątrz komitetu, określenie sposobu dotarcia z inicjatywami Komitetu do decydentów oraz ustanowienie nowej formuły organizacji pracy i planów pracy, w tym skutecznych metod pracy w sytuacji pandemii. Dodatkowo, proponuje się zwiększanie i wyrównywanie wiedzy członków w zakresie ES i zmian zachodzących na poziomie krajowym oraz w zakresie perspektywy 2021+, a w szczególności deinstytucjonalizacji i roli PES w tym procesie.

Należy również zwiększać świadomość z korzyści płynących z funkcjonowania Komitetu jako mechanizmu przepływu informacji, wiedzy, doświadczeń i inspiracji między różnymi środowiskami zaangażowanymi w rozwijanie ES a instytucjami regionalnymi.

W niektórych przypadkach potrzeby wsparcia dotyczą pogłębionej diagnozy sytuacji i barier dla funkcjonowania RKRES celem podjęcia adekwatnych działań zaradczych. Wskazuje się również na konieczność rozwoju kompetencji miękkich pracowników ROPS, niezbędnych do zarządzania pracami Komitetu, facylitacji jego prac czy prowadzenia posiedzeń. Rekomendowane jest umożliwienie członkom RKRES udziału w spotkaniach makroregionalnych pozwalających na wymianę doświadczeń pomiędzy regionami, pozyskiwanie bieżących informacji o działaniach podejmowanych na poziomie centralnym, tak jak to miało miejsce w projekcie SIRES I.

W przypadku IZ/IP RPO potrzeby dotyczą przede wszystkim przygotowań do nowej perspektywy finansowej i ścisłej współpracy przy programowaniu obszaru ES i szerzej polityki społecznej. W wielu regionach zauważa się deficyty współpracy między ROPS a UM w zakresie przygotowania RPO 2021+. Wydaje się że potrzebne jest tu dwukierunkowe działanie, z jednej strony otwieranie UM na współpracę z ROPS w procesie programowania i przygotowania instrumentów i zasad wdrażania środków unijnych, z drugiej przygotowanie ROPS do udziału w programowaniu środków unijnych zgodnie z unijnymi i krajowymi zasadami.

Przedstawiciele IZ/IP wymagają wsparcia w przygotowaniu do nowej perspektywy finansowej 2021-2027, w tym zaprogramowaniu obszaru usług społecznych i ich deinstytucjonalizacji w RPO. W tym kontekście istotne jest dla IZ/IP poznanie perspektywy podmiotów ekonomii społecznej by dostosowywać wsparcie i konkursy do ich potrzeb i możliwości. Zarówno ROPS, jak i prowadzone przez ROPS sieci PES mogą dostarczać taką wiedzę, koniecznej jest jednak stworzenie lub udroźnienie istniejących kanałów współpracy i przepływu informacji. Ponadto, proponuje się wzmocnienie kompetencji pracowników UM w kwestiach merytorycznych związanych z polityką społeczną, w tym pogłębienie wiedzy o ES.

IZ/IP zgłaszają również problemy związane z wdrażaniem i rozliczaniem projektów realizowanych w obecnej perspektywie finansowej (2014-2020). Dotyczą one interpretacji zapisów Wytycznych CT9 oraz finansowym rozliczaniem projektów (kwestia kwalifikowalności VAT).

Relacje między ROPS a OWES – nadal pojawiają się potrzeby w zakresie wzmacniania współpracy i wymiany informacji między tymi podmiotami. W niektórych regionach zgłaszana jest potrzeba wsparcia w wypracowanie jasnych zasad tej współpracy, pozwalających na efektywny przepływ informacji i osiągnięcie konkretnych efektów. W niektórych regionach nadal istnieją potrzeby związane z sieciowaniem OWES i zwiększaniem współpracy i synergii działań OWES.

Tematem istotnym z punktu widzenia współpracy między ROPS a OWES jest również opracowanie strategii działań na rzecz PES i PS w związku z pandemią i spowolnieniem gospodarczym, z wykorzystaniem „tarcz covidowych”. OWES jak i inne instytucje wymagają wsparcia w zakresie działań on-line. OWES zgłaszają również potrzebę podejmowania działań rzeczniczych nastawionych na usprawnienie wdrażania projektów OWES w nowej perspektywie finansowej.

W większości regionów zauważa się potrzebę wzmacniania potencjału instytucjonalnego ROPS, w zakresie **zarządzania zespołem - budowania zespołu i wzmacniania kompetencji społecznych pracowników ROPS**. W szczególności dotyczy to doskonalenia kompetencji zarządczych, wzmocnienia mechanizmów współpracy wewnątrz ROPS, usprawniania komunikacji wewnętrznej między oddziałami, wsparcia mapowania procesów badawczych oraz procesów związanych z organizacją nowych komórek organizacyjnych.

Potrzeby w zakresie wzmacniania kompetencji społecznych dotyczą głównie takich tematów jak:

- przygotowanie i moderowanie spotkań,
- efektywna komunikacja, w tym z wykorzystaniem narzędzi komunikacji on-line,
- zarządzanie projektami (wnioskowanie o środki (nie tylko europejskie), realizacja projektów, rozliczanie projektów),
- wystąpienia publiczne,
- organizacja pracy i zarządzanie czasem
- wypalenie zawodowe i praca w stresie.

Ponieważ zdolność ROPS do koordynacji zależy w dużym stopniu od potencjału danej instytucji, w projekcie SIRE II założono większą koncentrację na wzmacnianiu **poprzez nastawienie na długofalowe doskonalenie tych instytucji**. W związku z tym, w ramach diagnozy zidentyfikowano dla każdego województwa **obszary do doskonalenia**, w których podejmowane będą długofalowe (w perspektywie 1,5 roku) działania służące podnoszeniu wiedzy, kompetencji pracowników ROPS i sprawności działania ROPS w kluczowych dla ROPS obszarach. Działania te koncentrują się w 4 głównych obszarach:

- 1) badania, analizy, diagnozy (4 województw),
- 2) zarządzanie, w tym zarządzanie strategiczne (6 województw),
- 3) usługi społeczne i deinstytucjonalizacja (5 województwa),
- 4) inne (5 województw)

Przy czym należy zaznaczyć, że jeden obszar doskonalenia został policzony dwa razy, bo dotyczył zarówno planowania strategicznego, jak i deinstytucjonalizacji usług społecznych.

Zestawienie obszarów doskonalenia według województw przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2 Obszary doskonalenia według województw

	Badania, analizy, diagnozy	Zarządzanie, w tym strategiczne	Usługi społeczne i deinstytucjonalizacja	Inne
dolnośląskie				
kujawsko-pomorskie				
lubelskie				
lubuskie				
łódzkie				
małopolskie				
mazowieckie				
opolskie				
podkarpackie				
podlaskie				
pomorskie				
śląskie				
świętokrzyskie				
warmińsko-mazurskie				
wielkopolskie				
zachodniopomorskie				

Opracowanie własne na podstawie raportów regionalnych

Badania, analizy, diagnozy w sferze społecznej

Szczegółowe potrzeby dotyczące rozwoju szeroko pojętych kompetencji badawczych/ analitycznych dotyczą:

- **nabywania wiedzy i umiejętności badawczo- analitycznych** (identyfikacja źródeł danych, ich gromadzenie, sposoby organizacji i realizacji badań jakościowych i ilościowych (metodyka badań), konstruowanie narzędzi badawczych i analitycznych, wyciąganie wniosków i formułowanie na tej podstawie rekomendacji do dalszych prac)
- **rozwój kompetencji w zakresie organizacji procesów badawczych**, w tym ewaluacyjnych (identyfikacja potrzeb informacyjnych, definiowanie zakresów analiz i formułowanie pytań badawczych, planowanie procesów badawczych, angażowanie interesariuszy i decydentów),
- rozwój umiejętności w zakresie atrakcyjnego prezentowania i komunikacji wyników badań,
- **rozwój umiejętności w zakresie tworzenia systemu monitorowania programów/strategii**, w tym tworzenia zestawów adekwatnych wskaźników do monitorowania/oceny zjawisk i działań podejmowanych w sferze społecznej,
- **rozwój kompetencji w zakresie wykorzystania wyników badań i analiz** przez ich interesariuszy do praktyki realizacji działań w obszarze polityki społecznej
- **wsparcie w zakresie bieglego operowania narzędziami** typu Excel, Word i PowerPoint – do wykorzystania w pracach analityczno-badawczych.
- **monitorowanie** polityki, **ocena** efektów polityki i **pozyskiwanie wiedzy** niezbędnej do planowania.

Warto zauważyć, że niezależnie od wskazania tego obszaru jako obszaru doskonalenia w województwach, potrzeby dotyczące rozwoju kompetencji analitycznych/badawczych zostały zidentyfikowane również w innych województwach.

Zarządzanie, w tym zarządzanie strategiczne

Szczegółowe potrzeby regionów w zakresie zarządzania strategicznego w poszczególnych regionach dotyczą przede wszystkim takich kwestii jak:

- **wypracowanie nowego modelu organizacji pracy ROPS** spójnej ze strategią polityki społecznej i silniejszą funkcją koordynacyjną ROPS,
- **Koordynacja ekonomii społecznej w regionie** – zwiększenie kompetencji i współpracy
- **opracowanie koncepcji koordynacji polityki społecznej** i zaplanowanie modelu współpracy w zakresie polityki społecznej,
- wsparcie w organizacji i przeprowadzeniu procesu **przygotowania RPRES**,
- **wsparcie procesów zarządczych w ROPS**, w tym w trakcie pandemii (zdalne zarządzanie zespołem),
- **rozwój zarządzania procesowego i kompetencji miękkich** związanych z wystąpieniami publicznymi z wykorzystaniem narzędzi informatycznych.

Usługi społeczne i deinstytucjonalizacja

Szczegółowe potrzeby regionów w zakresie usług społecznych i deinstytucjonalizacji dotyczą:

- przygotowanie się do procesu deinstytucjonalizacji, poprzez rozwój wiedzy i kompetencji z zakresu deinstytucjonalizacji,
- wypracowanie i wdrożenie **zasad współpracy wybranych JST** z podmiotami ekonomii społecznej poprzez pilotażowe **zlecenie/powierzenie realizacji usług** społecznych PES-om

- planowanie strategiczne ze szczególnym uwzględnieniem procesu deinstytucjonalizacji – wsparcie w przygotowaniu regionalnego programu deinstytucjonalizacji oraz projektu koordynacyjnego.
- **wzmocnienia wiedzy o deinstytucjonalizacji**, w tym pozyskanie informacji na temat dobrych praktyk i sprawdzonych rozwiązań z innych regionów,
- wsparcia przy przygotowaniu regionalnych programów deinstytucjonalizacji usług społecznych
- upowszechniania wiedzy o deinstytucjonalizacji wśród partnerów ROPS, w tym WUP, UM, OWES i JST oraz wśród członków RKRES,
- **zaplanowania diagnozy w zakresie deinstytucjonalizacji** i stanu przygotowania/gotowości do procesu deinstytucjonalizacji w regionie,
- **wypracowania spójnego podejścia** do wspierania usług użyteczności publicznej ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego.

Inne

Poza trzema wymienionymi powyżej obszarami doskonalenia pojawiały się kwestie specyficzne dla poszczególnych regionów, wskazywane jako obszary wymagające doskonalenia. Należą do nich:

- rozwój kompetencji w zakresie współpracy z otoczeniem ES: JST i BIZNES (poszukiwanie dobrych praktyk, rozwijanie języka komunikacji oraz form współpracy z tymi grupami),
- Wypracowanie nowych strategii i metod dotarcia z wiedzą na temat ES do szkół,
- Wypracowanie standardów działania w obszarze upowszechniania wiedzy o PES,
- wzmocnienie kompetencji komunikacyjnych na rzecz poprawy rzecznictwa na poziomie regionalnym, poprawy widoczności PES i sieciowania,
- wsparcie procesu koordynacji i współpracy ROPS z Ośrodkami Wsparcia Ekonomii Społecznej.

4.1.3. POTRZEBY W ZAKRESIE MONITOROWANIA I AKTUALIZOWANIA REGIONALNYCH PROGRAMÓW I STRATEGII

Potrzeby w zakresie aktualizowania regionalnych programów i strategii

Stan prac i potrzeby wsparcia w zakresie aktualizacji regionalnych programów rozwoju ekonomii społecznej przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 3. Stan prac nad regionalnymi programami ekonomii społecznej w regionach – dane zbiorcze

Województwo	Nazwa RPES	Publikacja	Do kiedy obowiązuje	Aktualny stan prac	Planowane zakończenie prac
Dolnośląskie	Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej w województwie dolnośląskim na lata 2016-2020 - aktualizacja	czerwiec 2020	do końca 2020	po aktualizacji z czerwca 2020	

Kujawsko-pomorskie	Kujawsko-Pomorski Program na Rzecz Ekonomii Społecznej do roku 2020	2014	do końca 2020	prace finalizowane	gru-20
Lubelskie	Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej w województwie lubelskim do roku 2020 - aktualizacja	2020	do końca 2020	prace rozpoczną się po badaniu ex post RPRES do 2020	2021
Lubuskie	Lubuski Program Rozwoju Ekonomii Społecznej na lata 2015 – 2020 – wspólna wizja pozytywnych zmian	2015	do końca 2020	projekt "Lubuskiego Program Rozwoju Ekonomii Społecznej na lata 2021-2023" w trakcie konsultacji	prace zakończone
Łódzkie	Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej w województwie łódzkim do roku 2020	2016	do końca 2020	prace finalizowane	I/II kwartał 2021
Małopolskie	Regionalny Plan Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Małopolskim na lata 2014-2020	2013	do końca 2020	w trakcie aktualizacji	brak informacji
Mazowieckie	Plan Rozwoju Ekonomii Społecznej na Mazowszu na lata 2013-2020	2018 aktualizacja	do końca 2020	prace finalizowane	gru-20
Opolskie	Opolski Program Rozwoju Ekonomii Społecznej na lata 2016–2022	2016	do końca 2022	gotowy projekt aktualizacji z 2019 r. wymagający dostosowania	brak informacji
Podkarpackie	Podkarpacki Program Rozwoju Ekonomii Społecznej 2016-2020	2016	do końca 2020	w trakcie aktualizacji	III/IV kwartał 2021
Podlaskie	Wieloletni Program Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Podlaskim na lata 2013-2020	2012	do końca 2020	w trakcie aktualizacji	brak informacji

Pomorskie	Wojewódzki Program Rozwoju Ekonomii Społecznej na lata 2014-2020	2014	do końca 2020	prace finalizowane	gru-20
Śląskie	Regionalny program rozwoju ekonomii społecznej w województwie śląskim do roku 2020	2015	do końca 2020	planowana aktualizacja	brak informacji
Świętokrzyskie	Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Świętokrzyskim do 2020 roku	2016	do końca 2020	w trakcie aktualizacji	brak informacji
Warmińsko-mazurskie	Wojewódzki Program Rozwoju Ekonomii Społecznej Warmia i Mazury 2015-2020	2015	do końca 2020	prace finalizowane	I kwartał 2021
Wielkopolskie	Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej Województwa Wielkopolskiego na lata 2013-2022	2018	do końca 2022	rozpoczęcie prac po przyjęciu Strategii Polityki Społecznej	2021
Zachodniopomorskie	Zachodniopomorski Program Rozwoju Ekonomii Społecznej na lata 2018-2022	2017	do końca 2022	planowana aktualizacja	nie dotyczy

Opracowanie własne na podstawie raportów regionalnych

W większości przypadków regionalne programy rozwoju ekonomii społecznej obowiązują do 2020 roku (13 regionów). W trzech przypadkach (województwa: opolskie, wielkopolskie i zachodniopomorskie) programy obowiązują do 2022 roku. W połowie województw prace nad aktualizacją programu lub przyjęciem nowego zostały zakończone lub są finalizowane. W pozostałych prace trwają lub rozpoczną się w najbliższym czasie.

Mniejsze zaawansowanie prac nad dokumentami wynika z chęci dostosowania programów do zmian zachodzących w nowej perspektywie finansowej oraz uwzględnienia w programach zmian zachodzących na poziomie krajowym w związku z planowanym przyjęciem ustawy o ekonomii społecznej i solidarnej oraz powiązaną z tym aktualizacją KPRES. Z konieczności pogodzenia tych równoległych procesów wynikają też potrzeby wsparcia z projektu SIREN II. Regiony oczekują dostarczania im informacji o zmianach w regulacjach krajowych oraz sposobach dostosowania programów do tych zmian. Należy jednak podkreślić, że oba te procesy (tj. uchwalenie Ustawy i przygotowania do nowej perspektywy) znacznie się opóźniają i nie wiadomo, kiedy faktycznie się zakończą. Nie wiadomo w związku z tym również, kiedy miałyby się rozpocząć i zakończyć prace nad aktualizacją KPRES. W związku z brakiem możliwości przewidzenia choćby ramowego harmonogramu tych prac, część ROPS nie bierze pod tych procesów pod uwagę przy planowaniu swoich prac i przystępują do aktualizacji RPRES zgodnie ze swoim harmonogramem.

Szczegółowe potrzeby wsparcia w tym obszarze dotyczą rozwoju kompetencji w zakresie planowania strategicznego/zarządzania przez rezultaty, organizacji procesu i pracy zespołów oraz rozwoju kompetencji miękkich niezbędnych do przeprowadzenia procesu programowania w sposób partycypacyjny, w szczególności kompetencji w zakresie facylitacji procesu grupowej/ międzysektorowej i międzyinstytucjonalnej pracy nad programami, w tym w rzeczywistości pracy zdalnej.

2.3.1 POTRZEBY W ZAKRESIE MONITOROWANIA I EWALUACJI REGIONALNYCH PROGRAMÓW I STRATEGII

Potrzeby w zakresie monitorowania są ściśle związane z procesem planowania strategicznego i przygotowania zaktualizowanych programów rozwoju ekonomii społecznej oraz innych dokumentów strategicznych w regionach. Elementem tego procesu jest tworzenie odpowiednich **systemów monitorowania programów/strategii**, w tym zestawów adekwatnych wskaźników do monitorowania działań w obszarze polityki społecznej, w tym stanu realizacji RPRES czy stanu rozwoju sektora ES w regionie. Zwraca się również uwagę na konieczność rozwoju funkcji refleksyjnej w regionach - poddawania wyników procesu monitorowania pogłębionej dyskusji i wykorzystywania danych monitoringowych do podejmowania decyzji na temat wprowadzania zmian w podejmowanych działaniach. Pojawiają się również postulaty uspołnienienia i wystandaryzowania działań monitoringowych na poziomie regionalnym poprzez ustalenie zakresu kompetencji i zadań poszczególnych interesariuszy, tak aby optymalizować ten proces.

Ponadto, potrzeby dotyczące wzmocnienia potencjału analitycznego ROPS (w ramach obszarów doskonalenia) obejmują kwestie związane z budowaniem kompetencji do planowania i realizacji badań, w tym ewaluacyjnych oraz upowszechniania i wykorzystywania ich wyników. Zidentyfikowane potrzeby dotyczą dostarczania bieżącego wsparcia w zakresie przygotowania i zlecenia realizacji badań ewaluacyjnych bądź też budowania potencjału ROPS do realizacji badań wewnętrznie.

4.2. POTRZEBY W ZAKRESIE OGÓLNYCH ZAGADNIĘĆ DOTYCZĄCYCH EKONOMII SPOŁECZNEJ, SPOSOBÓW JEJ WYKORZYSTANIA I WŁĄCZANIA DO NURTÓW POLITYK PUBLICZNYCH NA POZIOMIE KRAJOWYM – RZECZNICTWO

Działania rzecznicze są ściśle powiązane z działaniami doradczymi. W praktyce różne formy wsparcia (działania konsultanta regionalnego, spotkania makroregionalne i ogólnopolskie, doradztwo ekspertów) wzmacniają przepływ informacji pomiędzy poziomem regionalnym a krajowym i konsultowaniu z instytucjami regionalnymi zmian programowych i prawnych inicjowanych na poziomie krajowym.

Kwestie, które na moment realizacji diagnozy wymagają intensywniejszego dialogu pomiędzy poziomem krajowym i regionalnym:

- identyfikacja zagadnień problemowych występujących na poziomie regionalnym i międzyregionalnym, związanych z wdrażaniem działań na rzecz ES, w tym szczególnie określenia zasad wsparcia dla ES ze środków unijnych w okresie 2021-2027, które minimalizowałyby problemy wdrożeniowe w nowym okresie programowania (np. kwestie trwałości, udzielania wsparcia pomostowego, VAT)

- określenia demarkacji wsparcia udzielanego na poziomie centralnym i poziomie regionalnym w obszarze ES,
- uspołnienie przepisów lub ich interpretacji w zakresie definicji przedsiębiorstwa społecznego oraz osoby zagrożonej wykluczeniem społecznym, ale również innych kwestii (np. zapisów projektu ustawy o ES)
- ujednoczenie podejścia do interpretacji pomocy publicznej, w szczególności pomocy *de minimis*
- weryfikacja istniejącego systemu monitorowania ekonomii społecznej celem jego uproszczenia i uspołnienia.

4.3. POTRZEBY ZWIĄZANE Z PANDEMIĄ COVID-19

Pandemia COVID-19 istotnie wpłynęła na funkcjonowanie instytucji regionalnych, w tym szczególnie ROPS. Instytucje te są mocno obciążane realizacją projektów związanych z COVID-19 na rzecz instytucji lokalnych. Może to mieć pewien wpływ na możliwości korzystania ROPS ze wsparcia doradczego i szkoleniowego oferowanego w projekcie.

Równocześnie ROPS identyfikują potrzebę wsparcia w zakresie kompetencji prowadzenia różnego rodzaju spotkań on-line. Dotyczy to umiejętności wykorzystania różnych narzędzi do prowadzenia spotkań on-line, a także specyficznych kompetencji związanych z moderowaniem takich spotkań.

4.4. POTRZEBY ZWIĄZANE Z KOORDYNACJĄ POLITYKI SPOŁECZNEJ

Zgodnie z założeniami nowej perspektywy finansowej, rozważana jest realizacja przez ROPS projektów koordynacyjnych, których zakres mógłby objąć kwestie aktywnej integracji, usług społecznych oraz ekonomii społecznej. W większość ROPS na razie nie rozpoczęły się prace związane z przygotowaniem koncepcji projektów koordynacyjnych. Część ROPS nie czuje się również wystarczająco dobrze przygotowana do planowania tych projektów. Szczególnie nie jest wystarczająco jasne, na czym miałyby polegać koordynacja, jaka powinna być ich rola w tym procesie i w związku z tym jaki powinien być zakres projektów koordynacyjnych.

W procesie przygotowań do nowej perspektywy szczególnie istotna wydaje się refleksja na temat roli i zadań ROPS, a także potrzeb i oczekiwań klientów ROPS (wewnętrznych i zewnętrznych). Wydaje się, że duże korzyści powinno dać prowadzenie tego dyskusji na temat koncepcji projektów koordynacyjnych na poziomie ponadregionalnym, tak aby możliwe było uchwycenie perspektywy różnych regionów i różnych doświadczeń. Z drugiej strony dyskusja nad funkcją koordynacyjną ROPS powinna w dużym stopniu bazować na potrzebach aktorów lokalnych, dlatego też niezbędne jest włączenie ich w proces wypracowywania koncepcji projektów koordynacyjnych ROPS.

Analiza potrzeb związanych z koordynacją polityki społecznej została podzielona na trzy obszary:

- diagnozowanie potrzeb mieszkańców,
- planowanie strategiczne – planowanie, jak zapewnić dostępność, trafność i jakość usług oferowanych w regionie,
- wsparcie instytucji lokalnych – jak wspierać lokalnych partnerów w ich działaniach.

Kwestie poruszone w niniejszym rozdziale zostały już częściowo omówione we wcześniejszej części raportu. W tym rozdziale zostały jednak potraktowane całościowo w odniesieniu do kwestii koordynacji polityki społecznej. Takie podejście wynika z uznania wagi nowego wyzwania, jakim jest przygotowanie ROPS do projektowania i wdrażania projektów koordynacyjnych.

4.4.1. DIAGNOZOWANIE POTRZEB MIESZKAŃCÓW

W większości ROPS prowadzone są jakieś badania potrzeb mieszkańców. Jednak ich jakość, skala i zakres zależą w dużym stopniu od zasobów ROPS. W kilku ROPS do badań i analiz przykładana jest duża waga, funkcjonują stosunkowo liczne komórki badawczo-analityczne, w których pracują osoby zajmujące się od wielu lat badaniami, prowadzone są stosunkowo duże i zaawansowane metodologicznie badania, realizowane np. we współpracy z ośrodkami akademickimi. W innych ROPS takich komórek praktycznie nie ma, a działalność badawcza jest ograniczona do minimum, co sprowadza się zwykle do zbierania danych statystycznych lub za pośrednictwem OPS i PCPR. W takich przypadkach poważną barierą jest również brak osób posiadających odpowiednie przygotowanie badawcze.

W zgodnej opinii większości ROPS, lepsza sytuacja byłaby, kiedy funkcjonowały obserwatoria integracji społecznej. Aktualnie badania wykonywane są przez komórki analityczno – badawczo – programowe. We wszystkich ROPS prowadzona jest ocena zasobów pomocy społecznej, co jest obowiązkiem ustawowym. Dodatkowo w ROPS prowadzone są analizy dostępnych danych administracyjnych i statystycznych, zarówno dostępnych w CAS, GUS (Banku Danych Lokalnych), jak i w samym ROPS. Wydaje się, że pewnym wyzwaniem jest integracja wielu różnych źródeł danych.

Ponadto prowadzone są badania potrzeb poszczególnych grup docelowych (np. seniorów, osób z niepełnosprawnością, związanych z pieczę zastępczą itd.). Badania te są prowadzone zwykle nieregularnie, w zależności od posiadanych środków. W niektórych ROPS badania te bazują przede wszystkim na danych zastanych. Część ROPS stara sobie radzić z ograniczonymi środkami, część badań i analiz wykonując własnymi siłami.

Diagnoza potrzeb doradczych i szkoleniowych nie pozwala na jednoznaczną ocenę jakości prowadzonych badań i ich dostosowania do potrzeb odbiorców. W niektórych regionach badania bazują przede wszystkim na analizach danych statystycznych: są zbyt mało pogłębione i trudno na ich podstawie sformułować wnioski i zalecenia dotyczące dalszych działań.

Część ROPS dostrzegają potrzebę wzmocnienia komórek analityczno – badawczych, planując np. wzmocnić istniejące komórki, stworzyć nowe komórki. W jednym z województw zdefiniowano te potrzeby w sposób dosyć szczegółowy. Warto tutaj te potrzeby przywołać, mogą bowiem służyć jako pewna wskazówka dla innych ROPS.

- Rozwój umiejętności w zakresie realizacji badań jakościowych i ich wykorzystania w zakresie wypełniania funkcji eksplanacyjnej (wyjaśniającej) badań,
- Rozwój umiejętności w zakresie identyfikacji, pozyskiwania i analizy danych zastanych o charakterze ilościowym, w tym w szczególności w kontekście monitorowania stanu rozwoju sektora ES w regionie,

- Rozwój umiejętności w zakresie atrakcyjnego prezentowania wyników badań np. w postaci infografik itp., czy też szerzej – komunikowania wyników badań szerszemu gronu interesariuszy (w tym osób nie posiadających specjalistycznej wiedzy i doświadczenia w obszarze badań i analiz), co zwiększa szansę na ich praktyczne zastosowanie,
- Rozwój umiejętności w zakresie tworzenia zestawów adekwatnych wskaźników do monitorowania/oceny zjawisk i działań podejmowanych w sferze społecznej np. pomiar skuteczności pracy socjalnej. W tym zakresie szczególne znaczenie ma wsparcie dla Działu Analiz i Programowania w zakresie opracowania zestawu wskaźników do Strategii Polityki Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego wraz z identyfikacją źródeł danych do pomiaru ich wartości. Wsparcie w tym zakresie powinno być udzielone już w styczniu 2021 r.
- Rozwój umiejętności w zakresie uwzględnienia na etapie projektowania badań i analiz potrzeb ich interesariuszy – osób i instytucji, które mogą wykorzystać ich wyniki.
- Rozwój umiejętności w zakresie wykorzystania wyników badań i analiz przez ich interesariuszy do realizacji konkretnych działań w obszarze polityki społecznej (np. tworzenia/modyfikowania założeń programów, opracowywania projektów itd.). Wsparcie powinno być świadczone zarówno na rzecz pracowników Działu Analiz i Programowania i pracowników Działu Rozwoju Ekonomii Społecznej odpowiedzialnych za monitoring, jak i pracowników Działów, które mogą skorzystać z wyników tych badań (np. Dział Rozwoju Ekonomii Społecznej, Działy „projektowe”), a także dla IZ, czy innych instytucji (np. OWES za pośrednictwem RKRES).

W innych regionach zidentyfikowane potrzeby nie były aż tak kompleksowo i szczegółowo opisane. Jednak często obejmowały one kwestie wymienione powyżej.

4.4.2. PLANOWANIE STRATEGICZNE

Diagnozowanie potrzeb powinno być wstępem do planowania, w jaki sposób na te potrzeby odpowiedzieć. W niektórych, choć nielicznych województwach proces diagnozowania potrzeb jest silnie powiązany z planowaniem konkretnych przedsięwzięć.

Jednak w wielu województwach zwracano uwagę na potrzebę silniejszego powiązania pomiędzy tymi dwoma procesami. Wymaga to rozwijania kompetencji w zakresie projektowania badań, które uwzględniają przede wszystkim potrzeby ich użytkowników, ale także rozwijanie kultury wykorzystywania wyników badań.

Planowanie strategiczne prowadzone jest zwykle na dwóch poziomach w ROPS: strategii rozwoju regionalnego lub polityki społecznej oraz programów regionalnych.

W przypadku, jeśli w regionie powstaje strategia polityki społecznej, prace nad nią są koordynowane przez ROPS. Taka sytuacja ma miejsce w województwach:

- dolnośląskim,
- kujawsko-pomorskim,
- lubelskim,
- łódzkim,
- mazowieckim,

- opolskim,
- podlaskim
- świętokrzyskim,
- śląskim,
- warmińsko-mazurskim,
- wielkopolskim.

W większości regionów prace nad strategiami trwają. W niektórych dopiero się zaczynają.

Regiony, w których kwestie polityki społecznej zostały włączone do strategii rozwoju regionalnego:

- lubuskie,
- małopolskie,
- podkarpackie,
- pomorskie,
- zachodniopomorskie.

ROPS odpowiedzialne są za programy regionalne, w szczególności za te, których obowiązek przygotowania wynika z przepisów prawa, np.: wojewódzki program przeciwdziałania przemocy w rodzinie, wojewódzkich programów dotyczących wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu.

W części ROPS zauważa się problem niedostatecznej spójności tych programów i diagnozowana jest potrzeba wsparcia ROPS w tym zakresie.

Dokumenty strategiczne tworzone są zwykle przez wyznaczone komórki, ale w dość dużej kooperacji z innymi komórkami ROPS i instytucjami zewnętrznymi. Dotyczy to zarówno strategii polityki społecznej, jak i regionalnych programów z obszaru polityki społecznej. W niektórych przypadkach powoływane są specjalne zespoły, które odpowiedzialne są za przygotowanie dokumentów strategicznych. Do prac tych zapraszani też są eksperci zewnętrzeni. Zdarza się, że przygotowanie dokumentów strategicznych powierzane jest zewnętrznym ekspertom.

Należy podkreślić, że praktyka związana z tworzeniem dokumentów strategicznych jest stosunkowo utrwalona. W wielu ROPS od wielu lat stosowane jest podejście partycypacyjne, angażujące wielu interesariuszy. Niniejsza diagnoza nie służyła ocenie tworzonych dokumentów strategicznych. Jednak przegląd tych dokumentów pokazuje, że pomimo wieloletniego doświadczenia, wiele z tych dokumentów charakteryzuje się pewnymi słabościami, takimi jak np.: opisowa, a nie problemowa diagnoza, niedostatki spójności wewnętrzna dokumentów, zbyt liczne, ogólne cele i działania itd.

W niemal wszystkich regionach dostrzegana jest potrzeba opracowania regionalnego dokumentu strategicznego, dotyczącego deinstytucjonalizacji usług społecznych. Regiony zdecydowanie zgłaszają zapotrzebowanie na wsparcie w tym obszarze. Jest to dla wielu z nich nadal stosunkowo nowy obszar działania. Dlatego też w wielu regionach oprócz wsparcia na etapie przygotowania dokumentu, identyfikowana jest potrzeba podniesienia wiedzy na temat deinstytucjonalizacji usług społecznych.

Przygotowanie regionalnych programów deinstytucjonalizacji niewątpliwie będzie wyzwaniem, biorąc pod uwagę horyzontalny charakter tej kwestii. Kwestie deinstytucjonalizacji mogą pojawiać się

bowiem w większości programów regionalnych, adresowanych do poszczególnych grup. Dlatego też przygotowanie tych dokumentów, a tym bardziej zapewnienie ich spójności z pozostałymi dokumentami regionalnymi, będzie niewątpliwie wyzwaniem.

4.4.3. DZIAŁANIA NA RZECZ INSTYTUCJI LOKALNYCH

Większość ROPS podejmuje różne działania na rzecz instytucji lokalnych: lokalnych samorządów oraz organizacji pozarządowych. W większości ROPS działania te są podejmowane w ramach projektów finansowanych ze środków EFS, zarówno w ramach RPO, jak i PO WER.

Działania te często służą wzmocnieniu kompetencji kadr służb społecznych, zajmujących się koordynacją lub świadczeniem wybranych typów usług, np.: pieczy zastępczej, przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie itd. Działania te mają zwykle charakter szkoleniowy, choć stosunkowo często pojawiają się inne formy, np. superwizja.

Poza projektami większość ROPS nie prowadzi działań na rzecz jednostek pomocy społecznej. Często uzasadniane jest to brakiem czasu pracowników tych jednostek, choć wydaje się, że w tylko w niektórych regionach prowadzona jest systematyczna analiza potrzeb tych jednostek.

Ważną potrzebą będzie przygotowanie ROPS do wspierania samorządów terytorialnych do wdrażania centrów usług społecznych. ROPS nie czują się przygotowane do tego zadania. Wydaje się, że szczególnie istotne będzie wykorzystanie doświadczeń z toczącego się pilotażu.

Niektóre ROPS prowadzą działania służące sieciowaniu, m.in. PCPR, w postaci spotkań tematycznych/ konferencji. W jednym z województw ROPS był animatorem Konwentu Dyrektorów ROPS – forum wymiany wiedzy i doświadczeń dla kadry zarządzającej, jak i pracowników PCPR. Tego typu inicjatywy służą zarówno wymianie informacji pomiędzy poszczególnymi PCPR-ami, wzmacniają procesy uczenia się, jak również pomagają ROPS poznać bieżące problemy/ wyzwania. Wydaje się, że ta forma wsparcia instytucji lokalnych, a równocześnie zapewnienie pewnej spójności ich działań, jest w niewystarczającym stopniu wykorzystywana przez ROPS.

Niektóre ROPS definiują swoją rolę jako twórcę modeli usług. Przykłady opracowanych modeli przez ROPS w jednym z województw:

- model dziennych domów pomocy (dla osób starszych);
- model wsparcia opiekunów nieformalnych;
- model placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, w dużej mierze koncentrujący się na pracy z rodzicami.

Tego typu działania mają przyczynić się do doskonalenia jakości usług świadczonych na poziomie lokalnym. Wydaje się, że wyzwaniem może być faktyczne wdrażanie tych modeli. Jeden z ROPS oferował środki na wdrożenie wypracowanych modeli w ramach ogłaszanych konkursów ofert, finansowanych ze środków samorządu województw. Inny ROPS rozważa uruchomienie funduszu małych grantów na testowanie tych modeli. SIREŚ mógłby wesprzeć tę instytucję w zakresie wypracowania założeń takiego funduszu, a następnie – jeśli się sprawdzi – upowszechnić takie podejście w innych ROPS.

Należy podkreślić, że niektóre ROPS, realizując projekty, de facto wchodzą w rolę instytucji lokalnych, zajmując się świadczeniem usług. Może to mieć oczywiście pozytywne efekty, szczególnie kiedy w tego typu projektach ROPS zmniejsza – z punktu widzenia instytucji lokalnych – koszty związane z realizacją projektów. Wydaje się jednak, że tego typu działania powinny być podejmowane rozważnie i tylko w głęboko uzasadnionych przypadkach.

Oddzielną formą wspierania instytucji lokalnych, głównie NGO, są otwarte konkursy ofert organizowane przez ROPS. W ten sposób dystrybuowane są środki PFRON oraz samorządu województwa. Głównym beneficjentem tych środków są jednak przede wszystkim organizacje pozarządowe. Mogą one realizować swoje projekty niezależnie od priorytetów lokalnego samorządu.

W tym obszarze zdiagnozowano stosunkowo niedużo potrzeb ROPS. ROPS potrzebują wzmocnienia w obszarze współpracy z samorządami lokalnymi, np.: tworzenia partnerskich projektów, wdrażania CUS, realizacji działań z zakresu deinstytucjonalizacji. Potrzeby te dotyczą zarówno warsztatu (jak rozmawiać z lokalnymi instytucjami, prowadzić warsztaty, diagnozować potrzeby, animować współpracę itd.), jak i kwestii merytorycznych.

Należy zakładać, że świadomość tych potrzeb będzie rosła wraz z konkretyzowaniem się założeń projektu koordynacyjnych ROPS, w których kwestia współpracy z lokalnymi instytucjami będzie miała duże znaczenie. W trakcie diagnozy zidentyfikowano na razie stosunkowo dojrzałą koncepcję projektu koordynacyjnego tylko w jednym województwie. W tym też województwie jedna z potrzeb jest wsparcie kompetencji animatorów lokalnych, którzy mają współpracować z lokalnymi instytucjami.

Należy też zakładać, że ROPS w przyszłym roku będą potrzebowały wsparcia w zakresie przygotowania projektów koordynacyjnych.

